

Numerul 23.

Oradea-mare 9/21 iunie 1896.

Anul XXXII.

Ese duminica. Abonament pe an 10 fl., pe 1/2, de an 5 fl., pe trei luni 2 fl. 70 cr. Pentru România pe an 25 lei.

Inteligența femeii.

Conferință ținută la Ateneul din București la 14 april 1896.
(Urmare).

Cu femeia, biserica a fost în totdeauna nedreptă; ea îi înjumătățește până acolo drepturile ei, încât și cununia i-o face cu trei spețeze, iar a bărbatului are patru..

Ingrată cu ea ca și secul tare, religiunea creștină, în cele 10 porunci mai cu sémă, puse pe femeie în rëndul lucrurilor și-al slugilor; cu toate acestea cine mai mult ca femeile o susține, o răspândește?

Păgânii chiar aveau preotese cari întrețineau, în temple, focul sacru și ispășiau pe cei ce își mărturisiau păcatele, pe când legea creștină dă tot harul în mâna bărbaților.

În Olimp femeile aveau mai multă trecere. Între noue muse e singur Apolon; alături cu zeii cei mari Iupiter, Vulcan, Neptun, Marte, Mercur stă, p'aceleș pedestal, Junona, Minerva, Venera.

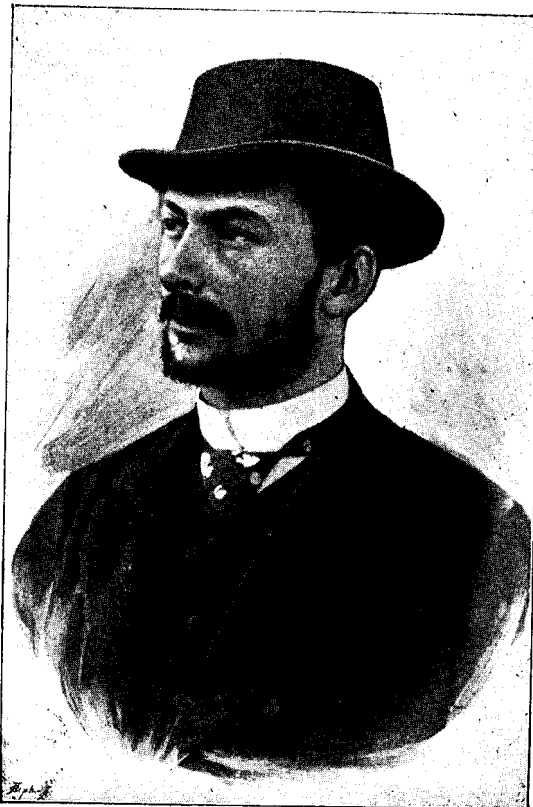
Religiunea lui Crist așa-i de bine întocmită, așa-i de dreptă, cu amândouă secele, încât abia o singură femeie e apărută de densusul: cea pe care lumea voește s'o sfărâme

cu pietre, incolo de femeile cari îl iubiau, cari l'au plâns, cari mai înteu l'au căutat la gropă, l'au vedut mai înteu în totă splendoră strălucirii lui dumnezeesci, după ce el se sculase din morți și-au strigat lumii: Cristos a nviat, El Mântuitorul lumii, nici că-și mai aduce aminte de dênsele, și uite me mir cum de urmașii lui în cele 365 de zile ale anului s'au îndurat a trece și nume de femei. Mândre trebuie să fie ele de aureola lor, mare cătare au avut ele, să fie trecute, de cătră bărbați, între prasnice!

Isus Cristos, luat se vede de curentul atător rele cari trebuiau stêrpitate din omenire, uită pe femeie, de și amărit, desgustat, ispitit de cărturari și de farisei, farmecul vieții îl găsește lângă Maria Magdalena, care, ênsuși El mărturisește soarei acestia, că partea cea bună își alesese.

Divinul Rafael nemurește pe Fmarina, Dante pe Beatrice, Petrarca pe Laura; iar prea măritul Isus uită pe blonda Magdalena care atât îl slăvește, încât cu perii capului ei picioarele lui șterge.

Din cele dintei timpuri ale creștinismului nu știu decât fără femei, religiunea pacnicului Isus ar mai fi prins rădăcini în sufletele omenilor. — Atât în imperiul Roman, cât și la poporele barbare, din evul mediu până și cei mai

IOAN POPOVICI BĂNĂȚANUL.

puternici suverani au fost convertiți de ea. Dau câteva exemple tuturor deja cunoscute: Clotilda hotărășce pe Clovis, regele Franciei, a 'mbrățișă religiunea creștină, pe care Ghisela, regina Ungariei și Berta, regina din Gand, o 'ntroduseser în statele lor. — Țarul Iaroslav, ducele Poloniei, ș-alți principii nu datoresc convertirea lor la cristianism intervenirii femeii?

O singură excepție ați: Boris trece la cristianism după pofta primului ministru. De astă-dată bulgarii deștepți nu ș-au mâncat biserica pentru că nu eră făcută de gulii, altfel ar fi pășit ca țigani.

Biețul Boris cu ce lucru de nimic a scos el din incurcătură pe viitorii lui supuși.

Depărtată de la toate celelalte drepturi, femeia, susține religiunea creștină și face bine de are credință în ea. — Credința, una dintre cele trei virtuți ale religiei noastre, te întărășce, te mângăe, îți îndulceșce chinul; în momente grele de suferință, pentru inimile sdröbite și bolnave, este o ușurare, o mântuire.

În ciasuri de durere, toate teoriile filosofilor asupra Dumneșeirii cad și ochii noștri, umeși de lacrimi, îi îndreptăm spre cer; căutăm scăparea la un stăpân, la un Dumneșeu pe care nu șciu cine nu l'a strigat în minute de nenorocire, în minute de disparare!

Solone, Xenophonte și Aristotele sunt singurii cari au susținut órecum femeile în anticitate; acesta din urmă spune că societatea e basată mai mult pe dragostea, deșteptăciunea femeii, decât pe justiție, iar justiția supremă este iubirea ei. — În vremuri mai noi Lessing completază astfel: Femeia e cel mai frumos cap de operă din univers; iar nemuritorul Rousseau adaogă: Femeile sunt cea mai frumoasă jumătate a omenirii.

Cu aceste blajine vorbe el atât le 'ncuragază, încât pe vremea lui se 'ntrec mamele la doicit, la creșcerea și educațiunea copiilor lor, în modul cel mai inteligent, cel mai igienic și mai pedagogic. Ce ne-ar mai folosi și noue un Rousseau care să ne sfātuască cum să ne creșcem copiii! Pe Rappaport decât l'am ascultă și tot ar fi bine, n'am mai vedé atâtea jigăanii rachitice crescute de bonele streine care îi invéță fel de fel de obiceiuri próste de ție mai mare jalea de flórea țerei noastre în ce hal de anemie se gășeșce.

La Greci, femeia eră considerată ca bună numai pentru desfătări și spre a procreia copii legitimi.

La Romani femeile, prin intervenirea favoritelor capetelor încoronate, căpétară óre-cari drepturi, pe timpul când Roma e suverana lumii cunoscute p'atunci, înse când e vorba ca ea să între și în politică, i se strigă:

„Omul la for, femeia la cuptor“.

Sub Ludovic al XIV, femeile erau așa de reduce, încât ele s'ascundeau spre a se instrui și roșiau adesea pentru cunoșcințele lor, așa tocmai precum în secolile uitate, femeile trebuie să fi roșit de intrigile și de cancanurile cari ați li-e propriul lor, fiind că nu sunt destul de ocupate cu lucruri mai serioșe.

Cu toate prigonirile, cu tot sistemul de educațiune altfel decât al bărbaților, femeile, mai harnice ca furnicele și ca albinele, nu s'au lăsat mai pe jos; pietricică cu pietricică au adaos la marele edificu; din vèrful căruia, peste pușin, privind înapoi la starea lor nu vor puté strigă: Iată-ne ajunse unde am dorit.

Congresul internațional feminist care s'a ținut la Paris în ziua de 8 aprilie, anul acesta și la care au luat parte mai bine de 20 de grupuri feministe din totă Europa, este un curent, care lucrând tot așa de serios ca până acum, rezultatele vor fi bune; de sigur că se vor lua în sémă cererile lor drepte și femeia va face un pas înainte. — A le lășă cum sunt astăđi între vatră și politică, vor seménă cu acei aerollți cari, rătăcind între cer și pământ, la urma urmelor cad tot pe capul nostru.

De la ceea ce eră femeia în anticitate, un fel de lucru, căci se șcie că au fost popóre cari usau de dënșă cum voiau împrumutând-o, dând-o, vëndënd-o de vie și până la cea ce este astăđi, e o deosebire ca cerul de pământ; ați o femeie póte să fie: doctoră, telegrafistă, profesórá, comptabilă, impiegată la bănci, și la drumuri de fier și toate, în mod inteligent, ș-au acuitat de funcțiunile lor incredințate, nici una neluându-și drumul spre America, pe când casieriei... până și la noi, căți nu se făcură americani?

Să convenim înse că sunt lucruri, slujbe și directorii cari nu pot fi femeile bunăórá: Nu pot fi filosofe pentru că n'au judecată nici răbdare, de aceea n'au nici barbă.

Nu pot fi militari, pentru că se tem și de chițăitul unui șórece ș-apoi nici că s'ar pricepe la atâtea chestii de onóre satisfăcută c'o sgărietură de vătrar ori de iatagan.

Nu pot fi deputați și miniștri, pentru că la alegeri, toate voturile le-ar căpétă Ghigherlii, snobii și filifonii; în parlament s'ar produce mereu crise... nervóse. Nu pot fi senatore, pentru că nici una n'ar spune c'a trecut de 30 de ani și póte că nici n'ar șci, așa de solid, adormi pe scaune. Nu pot fi preoți, Dómne! și mi 'nchipui că nimic nu trebuie să fie mai ușor decât a ocupá un scaun de vlădică, pentru că pe toți greșii i-ar iertá și raiul ceresc s'ar umplé de netreb-nici; cu toate că și cel pământesc tot cam al lor este, căci unde póte fi óre decât în cuprisul nerođilor? Nu pot fi genii, pentru că ele n'au inventat instrumentele de inquisiție, ghelutinele, scările de mătase, n'au inventat nici măcar hapurile de Catramină cu cari aud că se vindecă nu numai toate metehnele ómenilor, dar încă din ele, se mai clădesc și case proprii.

Când bărbații ȓic acésta, uit de când începe abiă cultura femeii, uit lanțurile în cari au ținut-o, uit femeile ilustre ca Mme de Staël, Mme Georges Sand, Mme de Sévigné, Mme de Girardin, Mme de Maintenon, Mme Roland și la noi Dora d'Istria, Maria Rosetti, Iulia Hașđeu și ilustra poetă cugetătoare Carmen Sylva. Atâtea femei celebre, cari își dederă viéta spre salvarea patriei lor ca: Janna d'Arc, Judita, Estera, Charlotta Corday.

Atâtea mame ilustre ca: mama lui Coriolan, mama Grachilor, mama lui Stefan cel Mare? Timpul nu e trecut ș-apoi femeia va fi cu totul asemenea lor, în invențiuni, când o vom educá întocmai ca pe dënșii. O pildă: Orașul Wyoming, din America. Femeile acolo au aceleași drepturi politice ca și bărbații; primul procuror general din acel oraș este o femeie.

În Causas, judecătórii de pace sunt femei. Iată o idee fericită. Óre acésta libertate să nu fie un mijloc de potolire a vrajbelor între femei? Câte recele nu-s vindecate, te miri cu ce lucru de nimic!

În Decatur, orașel din America, poporat cu 15.000 loc. egalitatea secșelor e contrar de cea ce se vede

pe vechiul continent; balanța inclină aici pe partea femeii.

Locul de primar îl ocupă dna Alura Sage, consilierii toți sînt femei. Direcția oficiului poștal o are o femeie. Preot al bisericii Advent este Ana Gregg, dascal dōmna Barnett. Hotelieri, cismari, anteprenorii de pompe funebre sînt tot femei afară de o singură excepție în Decatur: Postul de henger e ocupat de un bărbat.

Cuvēntul inteligență înseamnă înțelegere, pricepere repede și ușor și se știe că toate femeile pricep mai lesne or ce lucru de și convins că-l judecă mai superficial din cauza creșterii ce i se dă. După unii ōmeni, inteligența femeii, este zero. Locul ce trebuie să-l ocupe femeia în prezent și viitor, e hotărît mai dinainte prin chîmarea sa firăscă d'a fi soție, mamă și 'ncolo . . . cea ce se petrece inafară de cei patru păreți în care să se 'nchidă ființa și gîndurile ei nu trebuie s'o intereseze, căci nu este în raport direct cu legăturile casnice, de unde reiese că pentru copii, viitorii lăstari din care trebuie să iasă o națiune cultă și pregătită pentru progresul spre care s'aventă cu pași gigantici omenirea, ne trebuie niște soimăriți de mame cari să nu știe nici măcar să gîndescă, căci ar fi prea mult pentru secșul lor slab! Femeia, în primul rēnd, fiind educătōrea omului de cānd el vede lumina, socotesc că cāt ar fi luminată, cu atāt ar prinde mai bine ea. Strălucitōrele-i ruge încālđindu-ne cu toții, și s'a đis de cātră franțuzi, poporul socotit ca cel mai cult în totă Europa, că femeia e creatura care s' habille, babille, et se deshabelle. Ce mașină! Cam așă și sînt franțuzoicele! Va să đicā, femeia n'are și ea de condus o rațiune, o voință, n'are pasiuni, ilusii? Este o momie? Un automat care face inconștient cele ce i se spun? Atunci pentru ce neinstruindu-o de nimic, cerem de la dēnsa să ne 'nvețe tot ș-o blestemăm pentru tot?

O păpușe de cēră, cu mișcări produse de roțițe și de sārme, ve 'ntreb ce reu pōte aduce societății? Pōte dēnsa fi rēspundētōre de ceva? O femeie incultă, ignorantă, pōte face ea o bună soție, o bună mamă. De sigur că nu, căci dēcā spre a mānuī un ac ori un fus, se cere ōrecare pricepere: dar casa, dar soțul și copiii tei cu ce-i vei mānuī cu alt decāt cu frēul de aur al inteligenții?

Evident că femeile tōte înțeles-au bine acest ade-vēr, de aceea s'au pus tōte p'o muncă intelectuală încordată. Și care a 'ntrecut tōte așteptările. — Fetele invēță ađi ce este un sōre în lună, formule allgebrice; dar ce datorie are o soție, nu.

Fără pricepere, jugul căsniciei, singura sclăvie drēptă în omenire, e fōrte greu de dus și spre el trebuie să țintescă tōte scopurile femeii, căci din conducerea 'nte-leptescă a lui decurge pacea, harnicia, liniștea și prosperitatea națiunilor.

(Va urmā.)

SMARA.

Din reflecțiile lui Păcală:

Viēta e o mare linie ferată ale cărei stații principale sînt: Nașcerea, Căsătoria și Mōrtea, iar Divorțul o bifurcație.

Mai e și Vēduvia . . . dar la acēstă stație se opreșce numai trenul de plăcere.

Pe-al lui umēr.

*Pe-al lui umēr ea-și inclină
Fruntea albă și ușorā;
Strîns cu el de subsuărā,
Se pierd dornici în grădinā . . .*

*I-a șoptit sū-i dee-o flōre:
Ea din pēru-i o desprinde.
Rușinōsā i-o întinde
Și cu māni tremurātōre.*

*Brațul el și-l încovōe
Și ușor spre sine-o strînge,
Pare trupu-i că se frānge
Și din mijloc se îndōe.*

*De vāpaia rēsulfării
Se deschide a ei gurā,
Sărutatul el ū furā
În ispita 'mbrățășării.*

*Cānd i-a đis încet pe nume,
I s'a dat pe veci robītā,
Și atāt de fericītā
S'a trezit în altā lume.*

*El domol o depārtēxā,
Ca s'o vēdā și mai bine.
'Spune drept, ți-e drag de mine?'
Iarā ea-l îmbrățășēxā.*

*Și 'n tufișe ciripirea
Pāsăruicilor le cāntā:
Cānd e dragostea-așă sfāntā,
E a vōstrā fericirea.*

IOAN POPOVICI BĂNĂȚANUL.

O nōpte frumōsā, o nōpte cu nor.

Colindasem cea mai mare parte din sudul Europei; traversasem intrēga frumōsa Italia, ducēnd cu mine o durere sufletescă, un dor nebun, cu speranța că-mi voi aflā salvarea durerilor mele crāncene, că-mi voi uitā dorul meu nebun!

M'am rugat în Roma la altarul St. Petru cu lacrimi ferbinți, să-mi dea lécul grelelor mele suferinți. El me privi cu blāndēșă, pārea a-mi đice:

„Veđi cāte māndreți, cātā artā, sirguintă și abnegațiune de sine; iar pe de alta cātā māndrie și triumfuri a gloriei strābune în giur de tine, priveșce-le, cugetā — și te uitā pe tine ēnsuși, astfel vei aflā mātuirea“.

Da, asta mi-ar fi lécul, să uit de mine și de suferințele mele, dar insedar.

Insedar căutam în giur de mine, insedar priviam pas de pas la atāta artā, la atāta grāmăditură de muncă de mii și mii de ani. Ochii îmi erau painginiți, priviam fără rost. Fără rost ședeam la piciorēle columnei lui Traian, nu simțeam nimic decāt durerea mea adāncă. Fără rost priviam Capitolul, nu vedeam nimic. Fără rost căutam la Forul Roman, la Coloseu. Fără rost priviam de pe frumōsa promenadă a Mon-

torului cum furnică lumea imensă pe lângă mine, veselă, sburdalnică, deci fără înțeles cu suferințele sufletului meu.

Nevedând nimic din eterna Roma, légănul némului meu, nevedând nimic dintre atâtea rarități de artă perfectă, nentrecută, de atâtea reminiscenți neperitoare, simțeam numai dorul meu nebun care fără voce me împinsese mai departe.

„Vede Neapoli e poi more“ ȃice italianul cu mândrie, o ȃic cu toții așá, cari au avut fericirea de a o vedé, dar eu? Eu sêrmanul in van am încercat să ved ceva, in van am alergat diminețile pe tóte locurile admirate și prețuite de călători. In van am alergat séra pe malul Adriei, unde admirá mulțimea luna scáldându-se in mare, acompániată de sclipitul stelelor. Echoul strigătelor admiratorilor de „Ah“ erá ceva straniu pentru mine, căci eu nu vedeam, nu înțelegeam nimic. In van fui împins de mulțime la Toledo, nu vedeam, nu auđiam nimic; dar strigátul ascuțit al băieților zdrențuroși, cari la tot momentul își intind ceva de cumpêrat, séu implicindu-me de un Lazoroni care cerșeșce un soldí, îmi mai reamintiá că trãesc.

In van alergam pe la villa Bealti, cósta minunată a délului Poselipo, la acărui privire se ȃice că ori ce mândrie pieré: pe mine inse nu me inveseși, nu-mi scóse admirarea nici minunata grotă a lui Poselipo, unde erau mulțime de admiratori.

Nu me interesá cãt de pușin mormântul regelui poeților Virgil, la care se uitá cu atâta pietate o lume intrégá, rupénd câte o frunđá de suvenire de la laurul ce umbreșce acest mormânt. Totul e mort, totul e pustiu pentru mine, ca și ruinele vechei Pompei pe acărei ulișe desgróplate umblam numai cu atâta simțire, că aflam ceva aseménare cu ruina din sufletului meu.

Me urcam la minunile Vesuvului, fără rost de înțelegere, dór numai ca să merg înainte, me mir că privind in craterul ferbinte și mugind de puterea lucrării materilor suterane, n'am căđut in lãuntru póte că s'ar fi și intêmplat, decă calauzul meu vedându-me prea tare plecat spre fund și tot odată dus pe gânduri, fără rost de pricepere, nu m'ar fi tras energetic in laturi.

Vedénd totul și totodată nimic, am luat-o împins de dorul meu nebun, pe cóstele atât de cântate de poeți și admirate de lumea intrégá, ale Adriei, fără pricepere, fără țintă mai departe.

Trecusem frumoșá Riviera cu farmecile ei, fără mângăere, măsurasem marea in lung și lat.

Superba Veneția nu-mi impunea, nu-mi stórse nici o simțire de apreciere și admirare, cu sculpturile ei artificiale, pietariile maestrilor celebri. Ori cât de tare me induioșá odată sunetul unei vióre veritabile, acuma la vederea acelor sprintene instrumente de ale maestrilor vechi, păstrate aici cu sfințenie și pietate, nu me încălđii, nu simțeam nimic.

In dar priviam in giur de mine umblând prin Palozzo Ducale; tóte minunile de tot felul de arte, strînse și păstrate cu scumpătate de secolí intregi. Eșiam din promenada vastelor salóne și coridóre tot cu acel dor nebun, cu acea durere amară, cu care intrasem. In dar priviam de pe vârful „le campanile de St. Marco“, apusul sórelui ce se reflectá admirabil in Adria, dar nu simțeam nimic, dór imensul meu dor in comparație cu marea.

O! cu cât dor de liniște eternă ședeam lungit in sprintena gondolá, alunecând pe canale, la cântul ve-

sel al gondolierilor, unica dorință aveam să pot ședé in fundul undelor rēcoritóre, fără turmentare, fără dorul meu nebun, fără amara mea durere, acărur mângăere și împlinire tot n'o pot aflá.

Lido! minunata insulá, raiul venețianilor, visul suprem al tuturor călătorilor, impulsul poeților, originea atâtor cântece frumoșe, nu stêrni in mine nici un semn de viéță.

Sburam, sburam tot înainte, împins de ce? nu o știu; ba da, ca să aflu alinare, mângăere ori sfêrșitul stării mele ne mai suportabile.

Milanul, Florența, Palermo, le pèrindasem, vedénd multe și totodată nimic; decă m'ar intrebá cineva să-i spun ce anume am vedut in cutare séu cutare loc, n'aș puté nimic descrie, nimic depinge din frumusețile neaseménabilei Italie, căci treceam pe lângă tóte fără a vedé, fără a simți, fără șcirea, fără rost.

Am mai încercat să-mi stîng dorul ce me ardea și lucrá vulcanic ca lava Etnei in peptul meu, pe minunatul lac din Como; dar, in sedar. Impins mai departe, mi-am aruncat cele de pe urmă parale pe roulette din Monte Carlo, fără calcul, fără noroc.

Tot cu acele suferinți crude in suflet, tot cu acel dor nestins in inimă cu care am plecat înainte de luni de țile, am pornit in spre patrie.

(Finea va urmá.)

MĂRIORA Z. PETRESCU.

Póte luna . . .

*Póte luna cea gálbie
Să tot bată la feréstá,
Póte cântecul de sérá
Să resune 'n lunca nóstrá,
Numa 'n mine nu e vèrú,
Nu tresare, nu re'nvie . . .*

*Póte 'n umbra de pădure
Să se 'ngâne Sânziene,
Fóte sufletul să le-alunge,
Să le prindă prin poene,
Pot să pască miei in lunce,
Inima n'or să mi-o fure.*

*Pot să cânte, să s'adune,
Impregiur să jóce 'n sboruri,
Tinereța și iubirea,
Musele să cânte 'n coruri,
Ingrădită-i fericirea,
Peste piept xale să pune.*

ELENA VORONCA.

Inima unei fete tinere e o scrisóre de amor fără . . . adresă pe ea.

*

Amorul promite totdauna mai multă fericire decât ne dá și mai multă plăcere decât ne face să gustăm.

*

Amorul incepe prin „căutarea“ privirilor și sfêrșeșce prin . . . „evitarea“ lor.

Cine sânt?

R ă s p l ă t i r e .

Antigonă, Antigonă, fată nobilă din Tars,
Nu te dore 'n al teu suflet când îți veți orașul ars?
Nu simți crudă remușcare, când veți nouri de cenușe,
Ridicați de vânt în ceruri coboriți pân' l'a ta ușe?

Tu ca tineră copilă te jucai cu alte fete
Și erați atât de blânde, dar atâta de șirete,
Când pe stradele intinse ve făceați un lung șirég,
V'ascundeai pe după colțuri, ve 'ntelnați cu-atâta drag.

Și cu tôte 'n fapt de sêră intonați cu glas subțire
Câte-o doină mult frumoasă, dulce cântec de iubire;
V'ascultau ca scoși din minte câți ve aușiau cântând,
Nime nu șcicia ce zace în ascunsul vostru gând.

Și mergând la scâldătore ve 'ntreceați prin apa liuă,
Pân' vedeai că peste ceruri se ridică luna plină;
Scâldătore e pustie, numai șerpi o locuesc,
Riul abătut din cale valuri triste-l tot măresc.

Antigonă, chip de demon, veți o casă pustiiță,
Unde fiarêle s'adună, căci cu sânge e stropiță;
Este casa părințescă, lăgănul copilăriei,
Dar intr'ensă locueșce negrul demon al pustiei.

Ai tradat fără de milă, inamicului, orașul
Și deatunci pustia nêgră ș-a făcut în el locașul;
Căci iubiai cu nebunie pe vitêzul Erinos,
Când în ochii lui de vulpe tu cătai așa doios.

Și ca dréptă răsplătire ș-a uitat de-amorul teu,
Antigonă, Antigonă, tu-l credeai un semișeu
Și în sbuciumul durerii îl rugai cu-atâta dor
Să-și aducă-aminte vecinic de nestinsul teu amor.

Lumea tótă te priveșce cum pe el l'ar fi privit,
De-ai fi fost a lui soție și decă te-ar fi iubit...
Antigonă, Antigonă, fată nobilă din Tars!
De te dore 'n al teu suflet când îți veți orașul ars.

TUSINI.

O beșică de săpun.

Comedie în 3 acte, de *Vittorio Bersezio*.

(Urmare.)

Corbelli. Nimic, nimic. (*Pentru sine*.) Eră să fac
și eu o prostie.

Malvina. Tôte sânt insedar. Nu-l voiu crede pe
Ferdinando, până ce nu-mi va dovedi că e nevinovat.
Acuma lăsați-me singură. (*Intră în odaia ei*.)

Matilda. Trebuie să-mi ajuți, să o împăcăm.

Corbelli. Stau la dispoșiția dtale.

Scena VI.

Leonardi și *cei de sus*.

Leonardi (*fără de-a fi văduț de Corbelli și de Ma-*
tilda.) Pascuale e încă aci și singur cu ea... hm.

Matilda. Vom mai vorbi despre acêsta?

Corbelli. De sigur.

Leonardi (*intrând, serios*.) Și eu mai sânt aci.
Despre ce veți mai vorbi?

Matilda. În adevăr vii la timpul potrivit.

Leonardi (*amenințător, lui Corbelli*.) Prea stimatul
meu verișor, mi se pare, că intrêga șiculică n'ai ce
lucra.

Corbelli (*retrăgându-se*.) Eu? Ce să fac?

Leonardi. Să respiri aier curat, decă n'ai alta de
lucru.

Corbelli. Ce vrei să ții?

Leonardi. Ei, e fôrte simplu, vreau să vorbesc cu
soția mea între patru ochi.

Corbelli. Bine, me duc. Modul cum me trimiți,
ce-i drept, nu-i complasant, dar între veri ceremoniile
lungi n'au loc. Adio, Matildo, bună ziua Leonardi.
(*Ese*.)

Matilda. Il tractezi prea reu.

Leonardi. Și tu prea bine.

Matilda. Ei și?

Leonardi. Ascultă! De mult deja voiam să-ți dau
un sfat bun și acuma oferindu-mi-se o bună ocaziune,
o fac.

Matilda. Încă nici odată n'am refuzat un sfat bun.

Leonardi. O femeie căsătorită niciodată nu se
pôte purtá față de bărbați tineri cu precauțiune des-
tulă. Eu, mulțămită Domnului, nu sânt nencreșetor,
dar lumea e, și confidența unei signore adeseori o nu-
meșce cochetărie.

Matilda. Eu inse nu merit cuvintele aceste.

Leonardi. Pascuale acesta e în continuu în giu-
rul teu.

Matilda. Un vêr!

Leonardi. Vêr? Eu uresc toți verii!

Matilda. Cine ar poté îndrăsní, să presupună
ceva reu?

Leonardi. E un infumurat și lăudăros.

Matilda. Laudele lui îl fac ridicul, dar alta nimic.

Leonardi. Decă te-ai purtá mai serios, n'ar veni
așa des.

Matilda. Destul! Lucrurile aceste sânt nedemne
de tine și de mine.

Leonardi. De un cap ușoratic ca tine sânt demne.

Matilda. O Leonardi: Așa n'ai vorbit nici odată
cu mine.

Leonardi. Chiar pentru acea vorbesc acuma așa.

Matilda. Să-ți fie rușine.

Leonardi. N'am făcut nimica, de ce ar trebui
să-mi fie rușine.

Matilda. Înșeleg tôte. Deja de un timp am ob-
servat, că domnul s'a schimbat! Și cine șcicie, ce-i
causa.

Leonardi. Nu eu sânt acela, care s'a schimbat,
ci tu.

Matilda. Fîreșce. Totdauna eră considerată de o
tactică bună a atacă pe altul, spre a se apêră pe sine.

Leonardi. Dar Dumneșeu! Am dóră ochi și
urechi! Ce-ai voit să vorbești cu Pascuale?

Matilda. Ai meritá, să nu-ți spun nimica.

Leonardi. Ei, de ce n'ai la mână o invențiune,
ca să mi-o spui?

Matilda. Huh! Ești soțul cel mai gelos pe supra-
fața pământului.

Leonardi. Eu gelos? Pe Dumneșeu, cum poți țice
o astfel de vorbă? Decă n'aș fi dela natură așa de li-
niștit, me-ai poté infuriá. (*Strigând*.) La draci, vreau
să șciu totul! Nu sânt dóră un copil, pe care să-l
porți de nas! Vreau să șciu totul.

Matilda (cu foc.) Ascultă numai, cât ești de liniștit. Decă nu te-aș iubi, te-aș lăsa în neliniștea și indoiile tale; dar să-ți fie totuș rușine de mânia ta, pentru care n'ai nici o cauză. Să știi dară, că eră vorbă de Malvina și de Ferdinando, că signor Pandolfo a povestit aci lucruri nesocotite și a trezit in sora mea indoieli in iubirea mirelui ei; temându-ne să nu se nască o nefericire din acésta, eu și Pascuale am încercat, să-o convingem despre nevinovăția lui Ferdinando. Așá, acuma cunoști secretele noastre, vină nu poți afla in nici o parte, numai tu me cređi de rea și ești nedrept și tiran.

Leonardi. Ei, ei, liniștește-te numai. Ce fel de indoieli s'au trezit in Malvina? Ce-a povestit Pandolfo?

Matilda. A povestit despre signora Marioli și apoi, că Ferdinand va merge de séră la balul mascat... de altmintrelea iată vine Malvina, ea îți va povesti mai departe, căci eu, să piéră chiar lumea, nu mai ȳic nici un cuvânt (*se duce supératá lângă sobă.*)

Scena VII.

Malvina și cei de sus.

Leonardi. Ce va să ȳică fața acésta posomorită, Malvina? E dară drept, că cređi flecarului aceluia?

Malvina. Poți dovedi că n'a grăit adevérul?

Leonardi. De sigur! Ferdinando n'a vėđut acésta signora de o vecie și că se va duce la balul mascat, a ȳis-o numai ca să se scape de vorbele moleste ale amicilor sei; dar e decis să nu facă nici un pas spre bal.

Malvina. O pot óre crede?

Leonardi. Știi dóră că eu nu sânt de aceia cari îți spun numai vorbe góle. In câteva momente va fi aci și cu trei cuvinte te va convinge.

Malvina. Ferdinando?

Leonardi. Da, il aștept. Am venit ambii de la signor Sgritti, ca să resolvăm aci la mie o afacere urgentă. Ferdinando s'a depártat pe un moment, ca să cumpere ceva. Mi se pare că e vorbă de tine.

Malvina. De mine? Intru cât?

Leonardi. Vei vedé. Aci vine Ferdinando.

Scena VIII.

Ferdinando și cei de sus.

Leonardi. Vino iute, Ferdinando. In absența noastră s'au rădicat nori pe cer și amenință cu vifor. Mirésa dtale dubiteză in credința dtale.

Ferdinando (cátră Malvina.) E posibil?

Malvina (perplexă.) Ferdinando...

Ferdinando. N'am alt cuget decát numai dta, in inima mea numai chipul dtale se află. Și cređi dóră, Malvina, că aș fi in stare să mințesc?

Malvina. Nu, dar cu cât iubești mai mult, cu atât mai multe gânduri îți vin.

Ferdinando. Și acuma?

Malvina. Acuma au dispărut tóte indoiile mele.

Ferdinando. Atunci imi vei permite, să-ți fac in prezența sorei și cumnatului dtale primul meu present: acest ciasornic aci (*scóte un etui din busunar.*)

Leonardi. Acésta e dară cauza întârȳierii dtale?

Malvina. O ce frumos! Ce gust bun!

Ferdinando. Lasă-me să-ți pun lanțul acesta in giurul gátului (*o face.*) Așá, Malvina, te leg pentru vieța ta intrégă de mine. Ah! iertare, ȳi-am ȳis tu.

Leonardi. Poți ȳice, tóte-s in ordine.

Malvina (fuge la Matilda.) Uite-te numai, Matildo, ce ciasornic frumos.

Matilda. In adevér foarte frumos.

Leonardi (se apropie de soția sa.) Aci s'a incheiat pace... și noi?

Matilda. Lasă-me in pace. Mi-ai ȳis lucruri prea aspre. Nu te pot încă iertá (*se rădică și intră in odaia ei.*)

Leonardi. Cum e caprițiosă, e in stare să remănă cine șcie până când supératá; dar eu cu blândéța mea o voiu invinge. Ferdinando, să nu uităm de signor Sgritti.

Ferdinando. Mergi numai, că vin și eu.

Leonardi. Bine (*intră in cabinetul seu.*)

Scena IX.

Ferdinando și Malvina.

Ferdinando. Malvina, am voit să remán singur cu tine, ca să-ți mai repet încă odată că te iubesc nespun, îți dedic ȳie intreg viitorul meu și te asigur pe cuvéntul meu de onóre, că încă nici odată n'am simțit o iubire atât de adâncă și sinceră.

Malvina. O Ferdinando, cât de fericită me faci!

Leonardi (deschide ușa cabinetului seu.) Ferdinando, uite-te, óre nu-i la dta epistola, la care avem să respundem in numele lui Sgritti? Mi se pare că dta l'ai luat.

Ferdinando (scóte o grămadă de scrisori și epistole din busunar și le resfoiește) Ah! e aci. (*Cum scóte epistola din mijloc, scăpă una fără să-o observe; Malvina o acopere cu pictorul.*)

Leonardi. Dă-mi-o. (*Ferdinando i-o dă*) și vino repede.

Ferdinando. La moment. Aședară, Malvina, să nu mai dubitezi.

Malvina (iși ascunde neliniștea.) Niciodată mai mult.

Ferdinando. Me duc să ajut să respundem la epistolă, dar me intorc in câteva clipite.

Malvina.

Ferdinando. } La revedere!

(*Ferdinando i aruncă cu mâna o sărutare și intră in odaia lui Leonardi.*)

(Va urmă.)

I. I. SCEOPUL.

Doi soldați, in timpul unui rėsboiu, stau ascunși intr'un șanț.

— Pentru ce ai intrat in armată? intrébă unul.

— Pentru că, respunse intrebatul, n'aveam nevéstă și doriaam rėsboiul. Dar tu pentru ce ai intrat in oștire?

— Pentru că, din potrivă: aveam nevéstă și doriaam pacea...

Din reflectiile unui om blasat:

Amorul e un fel de friguri care incep cu tremurătură și sfărșesc printr'un căscat.

Filosofia femeii.

— De ce n'au filosofii soții frumoșe?

— Fiind că pe lângă o femeie frumoșă pierđi filosofia.

POPORUL.

D o i n e.

— De pe Crișul-negru. —

Frunză verde și-o frăguță,
 Voiam să te prind drăguță
 Și să te fac nevăstuță ;
 Rosmalin mândru 'mpupit,
 Mai târziu m'ai și iubit,
 Dar ce foc te-ai m'ai gândit,
 De 'n curând m'ai părăsit ?
 — Frunzuță verde de pom,
 Te-am iubit dar n'ai fost om ;
 C'ai fost o gură căscată :
 Te-am sărutat num' odată
 Și m'a știut lumea totă.

Du-te dorule in fugă,
 La badea peste ierugă
 Și-l intrăbă ce voește,
 O dóră nu me iubește ?
 De-are voe de iubit,
 Ție-se de ce-o vorbit ;
 De-are voe de lăsat.
 N'are ce să caute 'n sat !

Hai in luncă mândruliță,
 Să culegem garofițe,
 Să 'mpletim o cununiță ;
 Cununiță să 'mpletim,
 Amândoi să ne iubim.

Soră, soră, sorióră,
 Fire-ai maicii norióră ;
 Fire-ai și n'ai zăbovi,
 Că maicii i-ar trebui :
 De spelat, de măturat
 Și mie de sărutat.

De me duc pe ulicióră,
 Me 'ntelnesc c'o fetișóră,
 Ce me duce 'n grădinióră,
 In grădină nu pot sta :
 De mirosu cel greu ce-i
 Și nu pot de doru ei.

Omule, cu fată mândră,
 Dumneșeu casa-ți aprindă,
 Aprindă-ți și poiéta,
 De ce nu mi-ai dat fata.

Măndrele m'or cumpenit,
 De-așá tare am negrit.
 Da și eu le-oiu cumpeni.

Până-i lume de-i trăi,
 Fată dalbă nu iubi,
 Ci iubește-o bárnăcuță,
 De vrei să fii cu drăguță.

Când trece luna prin nor,
 De la mândra-mi vine dor ;
 Iar când trece printre stele
 De la mândru-mi vine jele.

IOSIF STANCA.

Balada Tunsului.*

— De la Vașcou, Bihor. —

Ocoși negri, ce-și cântară,
 La birău pe lemne-afară ;
 Trei feciori că se gătară,
 Pe trei cai incalcară,
 Pe niște cai domnești,
 Cu armele împărătești ;
 Luarea a tute trei
 Pe drumurile pustii,
 Pe drumul drumarilor,
 Pe calea tâlharilor,
 Până la un loc la mijloc,
 La mijlocul codrului,
 La fântâna corbului.

Unul dintre ei grăia :

— Noi feciori că ne ducem,
 Dar noi zo nu ne întrebăm,
 Care de unde suntem ?

Doi se aflară veri primari,
 Unul se află strein tare,
 Ceia doi din graiu grăia :

— Hai frate să-l omorim.

Și el cu gele grăia :

— Frații mei și dragii mei,
 Nu grăbiți pe mórte mea,
 Până-oiu scrie o cărticea,
 S'o trimit la maica mea,
 O cu bani că m'a plăti,
 Ori cu lacrimi m'a jeli.

La maica sa cum sosiá :

— Bun prânțuț, măicuța mea !

Măică-sa din graiu grăia :

— Sănétos fiuț perdut,
 Din cătrău ai tirătit ?**
 Treci la mésză să prânțim,
 — Eu n'am venit să prânțesc,
 Ce-am venit să-ți povestesc,
 O cu banii plăti-me-i,
 Ori cu lacrimi jeli-me-i.

Măică-sa din graiu grăia :

— Cu bani eu nu te-oiu plăti,
 Cu lacrimi nu te-oiu jeli.
 Că io fiu nu te-am mânat,
 Să fii tu lotru pe codru ;
 Ci eu fieceșu te-am mânat,
 Cu sbicuțu pângă boi,
 Să vini acasă napoi,
 Ca să ari tu la ogóră,
 Să semeni grău și sēcără.

— Dēcă-i rēndu maică așá,

Remăi maică sănétosă,

Ca și-o para vermenósă !

Măică-sa din graiu grăia :

— Du-te fiu dar sănétos,
 Ca și un mēr putrigăios,
 Maica când eși afara,
 Diminēja până 'n rēsărit de sóre,
 Caută 'n sus și caută 'n jos,
 Vede cerul posomorit,
 Fiul seu erá omorit,
 Pasērile ciripind,
 Carne din el ducēnd.

VASILE SALA.

* Lotru mare, om hirtilean, țice poporul

** Ajuns aici

SALON.

Ioan Popovici Bănăţanul.

Un tiner scriitor român cu mare talent, mort în florea etăţii, abia având 24 de ani.

S'a născut la Lugoj, din părinţi meseriaşi; a terminat gimnasiul acolo, apoi a intrat în institutul de teologie şi pedagogie din Caransebeş, dar în primăvera anului 1892, înainte d'a face examenul din urmă, a părăsit institutul şi s'a dus la Bucureşti.

Acolo a presintat dlui T. Maiorescu câteva din lucrările sale, poezii şi nuvele. Unele din poeziile sale, „de şi încă influenţate de inversiunile şi de unele cuvinte sugestive ale lui Eminescu, scrie dl Maiorescu, aveau totuşi, pe lângă farmecul formei, propria lor viaţă“. Mai ales una, „Sub nuc“ şi în ea mai ales strofa din urmă i-a părut „plăsmuită de un adevărat poet, adecă de un poet original“.

Incuragiat, a citit într'o seră nuvela „Din viaţa meseriaşilor“. „De la început ne-a încântat, scrie dl Maiorescu, cumpătarea, aş dîce liniştea intensivă a stilului, plastica descriere a amănuntelor şi acea limbă adevărat românească, plină de miez, care mai ales pe cei deprinşi cu alte limbi îi trezeşte ca din vis şi le dă impresia unei vieţi sufleteşti de cea mai mare adevărată simţirii... După citirea nuvelei în acea seră, tinerul Bănăţanu îşi câştigase afecţiunea tuturor celor de faţă, şi de şi a doua nuvelă „După un an de jale“, citită peste câteva săptămâni, a produs o impresie ceva mai slabă, dar puţinele poezii ce ne-a fost dat să le mai avem de la el, ne-au întărit convingerea despre talentul său excepţional“.

Durere, talentul acesta nu s'a putut desvoltă deplin. Bóla care-l atacase mai de mult, i-a stins viaţa la Lugoj în ziua de 29 august 1893.

Lucrările sale au apărut în o culegere, în „Biblioteca pentru toţi“ editată de librăria Carol Müller în Bucureşti, cu o prefaţă biografică-literară scrisă de dl Titu Maiorescu şi precedate de portretul autorului. Preţul 60 bani (30 cr.).

Despre poezia ce reproducem în nr. acesta, scrie dl Maiorescu: „De la Eminescu încóce, a cărui influenţă de altmintreli se simte şi în aceste poezii, nu s'a mai cântat iubirea cu atâta adevăr şi cu atâta frumuseţe“.

Wieliczka.

— Schiţă de excursiune. —

Între serbătorile cele mai poetice ale străbunilor noştri cutrierători de lume, fără îndoieală a fost ziua florilor — floralia şi Rosaliile, cari ambele prin creştinism au fost schimbate, cea dintăiu în mergerea lui Cristos la serbarea paschilor jidoveşti la Ierusalim, respective în serbarea Jidovilor c'au scăpat téferi şi cu străiţile pline, de furia primilor antisemiţi din Egipt, şi a doua, în Pogorirea duhului sânt în tip de porumb, care totdoată ne aduce aminte de adorarea unui zeu

în tip de dobitoc al Egyptenilor. Eu le amintesc fără frică de a fi atacat drept latinisător de Junimişti, pentru că la noi în Transilvania se mai numesc şi ađi Florii şi Rusali, de şi în unele părţi locuite de Români (Bucovina) numirile acestea sub influinţa blogoslovilor pravoslavnici au dispărut, — până când Moţii (în limba polonă înseamnă puternic) noştri şi în dăilele noastre ies la Rusali cu muzica şi c'o bute de vin la câmp în marginea unei păduri şi jócă şi saltă la sunetele infocate ale Marseilaisei moţeşci, a ţarinei, că sar petecile de pe ei.

Durere, pe đi ce merge se pogórá tot mai mult spirit destilat peste capul creştinilor cu ocaziunea serbătorilor, după cum vedem din avuţirea arendaşilor şi din statistica criminală.

Aflându-me cu ocaziunea asta într'o călătorie, am socotit că mai bine voi întrebuiţá timpul esta vizitând salinele cele renumite polone din Wieliczka şi cumpărându-mi un bilet de călătorie în Cracovia, unde ca în tóte oraşele cele mari, un strein cu bani e mai plăcut ca unul făr' de ei, am plecat ca unul dintre trenurile cele multe cari cu ocaziunea asta se duc la Wieliczka, hotărît să-mi ţin ochii deschişi şi să-mi fac studiile mele indatinat.

În wagon, spre marea mea surprindere, întălnesc un cunoscut vechiu, un avocat din L., carele la întrebarea mea finală decă e căsătorit, îmi făcu o ochiadă pe furiş la un cupeu plin cu dame.

Drumul a fost scurt, căci Wieliczka de la Cracovia e numai de 14 kilometri de departe şi cu ocaziunea asta am observat că, până când Rutenii în tótă Galiţia orientală, ca şi Românii, n'au buduróie la căsi, Mazurii — da. Datina asta-i aşá de strict observată, încât un călător strein prin ţerá póte la prima vedere să deosebescă locuinţele ţeranilor Poloni de ale Rutenilor.

Ajunşi în Wieliczka, îndată am fost prezentat nevetei cunoscutului meu şi de aci încolo conversarea noastră, cu respect la damă, a decurs mai mult în limba polonă. Datina asta a damelor polone, care is cele mai patriotice femei în tótă monarchia, mie îmi place mult şi impregiurării esteia au ei de a atribuí polonisarea tuturor meseriaşiaşilor germani, cari s'au aşedat odiniórá la ei în ţerá şi şi a oficianţilor streini de pe timpul absolutismului, în contrast cu Bucovina, unde acestia au germanisat ţera, încât ađi la balul Junimei din Cernăuţi n'auđi nici o damă de român vorbind româneşte, pentru că într'adevăr cele mai multe nici nu şciu, ci numai tot şvăbeşte. Dar acestea se mai pot consolá că nici în familiile cele de frunte de peste Carpaţi nu se vorbeşte româneşte, ci tot franţozeşte. Din contra, Polonesa rezonézá aşá, că streinul carele vine la ei trebuie să le înveţe limba, decă voieşte să fie admis în societatea lor. Pentru un némţ ignorant de alte limbi, ele nu s'or apucá de dragul teţei lui să vorbescă nemţeşte, nici atunci când şciu. Ducă-se de unde a venit, séu înveţe şi el o limbă streină, cel puţin cum face tótă inteliginţa popórelor slăbuţe şi apésate. El e cel necult în Galiţia, iar nu ele. Am observat demult ura lor şi în general a Slavilor faţă de tot ce-i nemţesc — în urma politicegermane şi nici odată nu întrelásam când voiam să conversez cu careva nemţeşte, să nu observ că eu încă nu-s „şwab“ Dómne fereşte, — ci numai me servesc de limba germană ca de un mijloc de întelegerere. Damele totdeauna concedeau, dar sub condiţiune să învêţ şi eu poleceşte şi apoi să me revanzej la alta ocaziune.

Mulțimea ajunsă la saline a fost împărțită în două partide de câte 200 de persoane și eu m'am scoborit în societatea mea cea nouă cu partida primă pe cele 357 de trepte de lemn până la horizonul prim. Am străbătut cu ocaziunea asta prin următoarele straturi geologice: pământ, mial, prund petrificat sur, prund petrificat vinet (Mergel) și după aceea prin o pătură constătătoare din sfărmăturile celor două ultime cu gyps.

În horizonul prim am dat de pereți cari constau din stan de sare. Capela stlui Antoniu pe care am aflat-o acum, constă din altar, crucifixe, statue, stâlpi, trepte tot în stan de sare tăiete, a fost făcută la anul 1698 de un băieș și mult timp a servit pentru serbarea liturghiei pe sema lucrătorilor. Ea e de 7.5 metri de lungă, de 6 metri de lăț și de 5.5 metri de naltă.

De acolo, prin un ambit lung și horizontal, am ajuns și ne-am adunat în camera Ursula, de unde peste 235 de trepte tăiate în sare, am sosit la camera Michalovice în care dădăniă un candelabru de 6 metri de nalt și 2 metri de lat, cu 200 de lumini aprinse, cari se reflectau minunat în decorațiunile din sare transparentă ca sticla. Pe un perete eră transparentul unui băieș cu inscrierea „Szczesc Boze“! (noroc să deie Ddeu=Glück auf.) Musica de băieși cântă într'un corn tot arii polone, Krakowiak, Mazur, etc. și camera asta de 36 de m. de naltă, de 18 m. de lăț și de 28 de m. de lungă resună măiestos. De aici s'a tăiat sare de la anul 1717 până la 1761, cam 23.000 de m. cubici.

Nu departe e camera Francisca cu două piramide de sare cu inscrierea: „Francisco Primo Imperatore Austriae“ și „Carolinae Augustae Imperatrici Austriae“ puse de suvenire după visita Majestăților la anul 1817. Trecând peste un pod, nalt de 18 metri, am dat de o piramidă făcută în onora decedatului clironom Rudolf, carele a cercetat cu archiducesa Stefania la anul 1887 băile acestea. Pe 18 trepte ne-am scoborit în camera Drozdowice, care datéză de la anul 1743. Mai trecând prin câteva peșteri de acestea luminate cu foc bengalic cari resunau de cântecele musicei și scoborindu-ne peste o mulțime de trepte, am ajuns în fine la stațiunea Goluchowski. Ea e de 16 metri de naltă și de 51 de metri de lungă. Aici eră o restaurațiune cu tot soiul de beuturi și mâncări reci, improvisată. După ce musica s'a postat și a început a cântă, aci s'a desfășurat o viață ca într'un Caffee-Restaurant. Toți ne-am aședat pe bănci și pe unde am putut și am început a mânca și bé ca să avem puteri pentru suis.

În camera ultimă, după ce au stins toate stiarțurile, ni s'au demonstrat suirea, în loc de scoborire, în iad. Spre scopul acesta 4 băieși s'au aședat pe un disc cu făclii aprinse a mână și învrtindu-le acestea și cântând o melodie trăgănată bisericescă, ei au fost trași c'o funie în sus și au dispărut la o înălțime de 35 de metri prin o hudă în bolta camerei.

Îndată s'a aprins o improvisare pirotehnică, care învrtindu-se, representă sorele, luna și pe urmă o mulțime de rachete s'au slobođit cari lovindu-se de bolta camerei vijăind și pocnind, s'au imprășciat într'o mulțime mare de stele și scântei strălucitoare.

De aici am pornit iară a ne sui, dar pe alte cărări, și urcând 59 de trepte tăiate în sare, am ajuns deasupra unui lac, carele pentru vederea noastră a fost luminat bengalic și își legână pe undele sale un cin micuț. După mai multe urcări grele am ajuns în camera Letów, care la anul 1809 a fost prefăcută de generalul rus Suwarow, cu ocaziunea ocupării, într'o sală de danț și el a arangiat mai multe baluri aci. Pe o

galerie cântă acum musica, iar un perete eră plin de transparente cu figuri alegorice și cu inscrierea: Praca i nanka bogacica Kraj. (Lucrul și învățatura înavuțeșce țera.) Me mir că n'au scris și „politică“, căci a lor de acum într'adevăr o face asta, cu deosebire de a tine-rețului de la noi carele s'a pus în cap să prindă iepurele cu doba. Mai multe părechi au jucat un Mazur, jocul acesta elegant al polonilor, ale cărui arie melodiose pôte că numai „țarina“ noastră le întrece. De aci încolo suirea s'a început regulată și numai câte un cuvânt „zmezczy“ mai alunecă de pe buzele frumoșelor cari câte odată resuflând greu, se opriau și se rădămău de brațul cavalerului, céu când câte un nēmț gros grohotind și ștergându-și sudorile de pe frunte, oftă după o „halbă de pils“.

Umblarea noastră pe sub pământ a durat 4 ore și ne-am fost scoborit până într'a 3 horizon.

Wieliczka zace în direcțiunea sud-ostică de la Cracovia, 14 kilometri departe și e una dintre salinele cele mai vechi și renumite din Europa. Lucrarea ei s'a început deja în timpurile prehistorice, fiind sarea aprópe unicul mineral neapărat trebuincios pentru traiul omului și însemnătatea ei o vedem nu numai din datina cea vechie de a întimpină óspeții cu pâne și cu sare, dar ea figuréză și între dările și prezentele de pe timpul barbarilor, adeseori cumpărându-se un sclav pentru un pumn de sare.

În actele polone mai înteu se face amintire de salinele acestea în secul al XI, când Kasimir I le donéză conventului de Benedictini din Tyniec la an. 1044.

Tradițiunea polonă le legă de suverirea reginei Kunigunda, una dintre fiicele regelui ungar Bela a IV; dar e pozitiv că ea numai a insistat pe lângă bărbatul ei Boleslav să le repareze, după năvălirea și prădarea Tătarilor pe la anul 1241. Statutul cel mai vechiu datéză de la anul 1368 și e făcut la ordinul regelui Kasimir cel mare, carele la rugarea maitresei sale Esther, a dat voie jidovilor să se așede în țéră, pentru care patrioții poloni și ađi îl blastemă. El a întărit orașul cu ziduri și a dat privilegiu directorului (magister montium)

Administratorul Porinus Albertus, după mórtea regelui Lokietek, la anul 1334 a ordonat întrebuintarea țintei la scrierea protocoalelor. De un medic între anii 1658—1660 se face mai înteu amintire. Charta cea primă a făcut-o geometrul Martin German, un sved de naștere, pe la anul 1638, care a fost publicată mai târziu de Hondius sub titlu: Filum Ariadnae în Labyrintho. Administratorul ultim polon a fost castelanul Adalbert Kluszor-Kluszowski până la 1772 și cel prim austriac Alexander Heiter von Schonweth.

Între 1810—1812 erau salinele de jumătate a Austriei, de jumătate a marelui principat Varșovia și aveau un venit anual de 5 milioane de florini v. a. Pentru noi are într'atata o însemnătate istorică, că ne-ávënd Austria bani să plătescă intervențiunea Rușilor la anul 1849, ea a plătit vre o 30 de ani o anumită cvantitate de sare de aici Rușilor cari se pare că n'au saline mari în țéră.

În ăilele noastre se lucréză cu atata mai rațional decât în vechime, că nu se scobesc peschieri mari în stan cari s'ar puté cutropi, ci se lasă stâlpi pentru susținere. Tóte camerile cele vechi sânt acum proptite cu stâlpi de lemn pentru tóte eventualitățile. Baia pe din lontru e altmintrelea sbicită, isvórele prinse și conduse rațional; iar pentru o eventuală inundare cu apă, stau

doue mașini de abur totdeauna gata. In neguțătorie n'am vędut grunđi de sare vęndęndu-se ca la noi in Transilvania, ci tot piramide mici albe de cąte un kilo cu 10 bąnuși. Pregătirea acestora am vędut-o cu alta ocașiune in Kalusz, unde apa murată se scóte din pământ și se conduce intr'un basin lat dar nu afund, sub care se intreține un foc puternic ca să evaporeze asta. Ca prundul din apă, tot trag cąțiva lucrători cu dęrguri sarea de pe fund și mai sbicind-o un picuț, o bagă și o bat cu maiuri in forme egale ca ólele de flori, cari după ce s'au mai uscat intr'un cuptor, in fine se restórnă ca colacii din forme și așa ajunge in neguțătorie.

Tótă salina e un aședământ din marea cea lată care a acoperit odinióră cu ghiață tótă Sarmația, din Carpați până la polul nordic. Aședământul sarei, carele după regulele greutății numai horizontal, a putut fi la inceput, a fost cu timpul un pic gârjobit prin imbutușirea și apesarea altor straturi geologice din ost și de la mieđăđi. Stratul cel mare de sare constă din următoarele pături: 1, pături brunete (Salzthon) compacte constátore din páticele de sare și din Calcite a căror fragmente sânt ca scoicile. Acestea nu conțin prund și le lipseșce ori care aședare ca lespeđile.

2, Sfărmături de sare mestecate cu Anhydrite (Salzbrocken-Thon, Zuber.)

3, Sare găurosă (Kluftsatz) in care sarea e cristalizată in hudele anhidritelor.

4, Sarea in sens strict luată in steanuri ca de pętră, care scipeșce verde-intunecat și măcinată, e albă și se foloseșce in bucătărie.

Câte odată se află in păturile brunete bolovani de prund. Dintre petrefacte se mai află tot in acest strat brunet remășițe de animale de mare, precum sânt Nacula, Pecten, Gloria și Ostrea.

Grosimea straturilor estora e 257 de metri, lungimea de 4 kilometri și lățimea e de peste un kilometru. Ele sânt împărțite in 6 etagiuri séu horizonturi. Partea la care se lucréză in đilele nóstre se estinde peste 150 de metri. Ea e proprietatea erariului și dă de lucru la 800 de persóne, lucrători și funcționari.

?

Cine sânt?

Tabloul lui M. Picoli. Frumósa Zoe ședea pe o bancă in grădina sa umbrósă, citind cu multă interesare un roman nou. De odată niște mâni delicate i cuprinseră din drept ochii, intrebând vesel: „Cine sânt?“ In primul moment, spėriată, ea își scápă cartea jos; inse numai decăt află cu cea mai mare bucurie, că este Aurora, prietena ei cea mai bună.

TEATRU și MUSICĂ.

Marele festival la Ateneul din București, pe care l'am anunțat in nr. trecut, vineri la 12 iunie n., a reușit fórtre bine. Cercul amicilor literaturii și artei române, sub presiul dlui D. C. Ollănescu, care a aranjat acęsta serbare, a intrunit un public fórtre frumos. A fost de față și regele și regina, insoțiți de dnele de onóre O. Mavrogheni și Bengescu și de dl colonel Priboianu. Programa a fost fórtre interesantă. Mai mulți artiști, ca

đșóra Assan, dnii D. Popovici, Dinicu și corul mitropolitan din Iași sub direcțiunea dlui Musicescu, precum și cąțiva artiști de la Teatrul Național ș-au dat concursul. Esecutarea a fost o serie neintreruptă de succese.

Reuniunea română de cąntări din Sibiu la Alba-Iulia a dat in 14 iunie n. un concert cu următorea programă: 1, Trei cąntări pentru cor micst de G. Dima: a, „Sėrmană frunđă“; b, „Remăi sánětósă“; c, „Hai in horă de-a jucă“. 2. Doue cąntări pentru o voce de sopran cu acompianare de piano: a, „Credință in primăveră“ de F. Schubert; b, „Canzonă“ din opera „Nunta lui Figaro“, de W. A. Mozart. 3. Doue cąntări pentru cor de bărbați: a, „O nópte de maiu“ (cu solo de tenor) de F. Abt; c, „Serenadă“, (cu solo de bass) de T. de Flondor. 4. „Fantasie Impromptu“ pentru piano (cis-moll) de F. Chopin. 5. Doue cąntece poporale pentru cor micst de G. Dima: a, „Cucule cu pėnă sură“; b, „Mándruliță de demult“. 6. Trei cąntece pentru sopran cu acompianare de piano de G. Dima: a, „Seguidilă“; b, „O inimă 'ntristată“; c, „Șcii tu mándro...?“ 7. Cąntece toscanice pentru soli, cor micst și acompianare de piano de R. Weinwurm. 8. Recitativ și Arie din „Vėrful cu dor“ de Zd. Lubicz. 9. „Hora“ piesă de concert pentru cor micst și piano de G. Dima.

Concert și reprezentație teatrală in Bobda. Tinerimea română din Bobda a dat la Rusalii un concert și o reprezentație teatrală, jucând comedia „O nópte furtunosă“ de I. L. Caragiale. In piesa acęsta au avut roluri dnele Iuliana Gilezan, Marta Puticiu și dnii Stefan Ciurciu, Marcu Carabaș, Petru Vancea, Trăila Bela și Iuliu Puticiu.

Reprezentație teatrală in Cața. Tinerimea română din Cața a dat la 2 iunie n., Constantin și Elena, o reprezentație teatrală, cu ocașiunea sfınțirii bisericii de acolo. S'a jucat „Cinel cinel“ de V. Alecsandri, luând parte đșórele Eugenia Mircea, Maria Pălășan, Maria Boeriu și dnii I. Ursu și George Căbăș. După teatru a urmat petrecere cu dans.

Compoziții musicale noue. La București au apărut de curėnd următorele piese musicale noue: „Drapelul român“ marș național, de Rudolf Pebert; „Am iubit“ vals de C. H. Dinicu; „Favianis“ polca de I. Ivanovici.

BISERICĂ și ȘCOLĂ.

Fundațiunea Alesandru St Șuluțiu. Senatul administrativ al fundațiunii Alesandru St. Șuluțiu a ales in ședința sa ținută la 29 maiu n. in Blaș, vicepreședinte pe dl David baron Urs, iar membrii pe dnii Iosif Hossu, dr. Ioan Rațiu, Iosif St. Șuluțiu, Leontin Pop, Iosif Pop, Iuliu Bardoșy, Ioan Mezei, George Pop, Alesandru Onaciu și Vasiliu Hossu, suplenți Vasilie P. Harșianu, Ioan Gerasim, Iuliu Mihályi și dr. A. Pop.

Causa destituitului mitropolit-primat al României produce acolo din ce in ce mai mari agitațiuni, incăt citind điarele de peste Carpați, ne cuprinde intristarea și mahnirea de cele ce se petrec la București. Acuse și insulte reciproce, huidueli, cauza sfântă tărítă in noroiul stradelor. Intr'aceea mitropolitul-primat destituit a adresat regelui doue petiții in scris, cerėnd intervenirea aceluia. Điarele guvernamentale au publicat niște scrisori cari acusă pe fostul cap al bisericeii ortodoxe din România, cu crime ordinare. Acela, la rėndul seu, adreséză procurorului o cerere, declarėnd că

este calomniat și îl roagă să chieме înainte-și pe autorul calomniilor.

Un spriginitor al învățătorilor. Domnul Daniel R. Cordescu, directorul și fondatorul institutului „Lumina” din București, de presinte domiciliat în comuna sa natală Fofeldea (Foventea), cu ocaziunea ținerii adunării generale a despărțământului reuniunii învățăto-reșci gr. or. din tractul Agnita în acea comună, convingându-se despre greutatea încasării tacselor de la membrii, s'a oferit, ca atât cât va mai trăi, să solv-vască densusul tacsă pentru toți acei membri din acest despărțământ, cari vor participa la adunările generale anuale.

Reuniunea învățătorilor români selăgeni se va intruni în adunare generală în Bêrseul-de-sus la 6 iulie n., sub presiul vicarului Alimpiu Barbolovici, se-cretar Vasile Oltean.

CE ENOU?

Hymen. Dl Ioan I. Babuță din Brăila s'a logodit cu dșora Maria R. Popea din Satulung.

Reuniunea femeilor române din Sibiu este convocată de cătră presidenta dna Maria Cosma și se-cretarul dl dr. N. Vecerdea, la adunare generală, pen-tru 21 iunie n. după mieđăđi la 5 ore, în localul so-cietății române de lectură.

Bustul lui V. Alexandri și M. Kogălniceanu s'a inaugurat la Bacău în duminica trecută, la 2|14 iunie, luând parte lume multă, orașul eră pavaosat cu drapele și covore. Intăiu s'a ținut serviciu dumneđeesc, apoi procesiunea trecu la bustul lui V. Alexan-dri, făcut prin subscripțiune națională de sculptorul Hegel, care desvêli monumentul în aplausele publicu-lui. Apoi a luat cuvântul dl Stolojan, ministrul de in-terne; după aceea a vorbit dl Răileanu, președintele comi-tetului care a ridicat bustul; dl D. C. Ollănescu (Asca-nio) din partea Academiei Române; dl N. Petrașcu din partea Ateneului din București; dl Ionel Grădișteanu, președintele Ligei și dl G. Tamara din partea studen-ților. De aici procesiunea a pornit la bustul lui Kogălniceanu, dăruiit Bacăului de dl V. A. Urechă, care luă intăiu cuvântul; apoi vorbi studentul Georghiadă; dl Andrei Vizanti, profesor la universitatea din Iași. Alții n'au putut să vorbescă, din cauza ploii ce a început.

Proces de presă în Oradea-mare. Joi la 6|18 l. c. s'a pertractat la juriul din Oradea-mare procesul de presă, intentat de stat în contra dlui David Voniga, fost redactor respundător al foii „Lumina”, care apă-ruse în Giula, pentru un articol intitulat: „50 fl. séu ispita dascalilor confesionali”, prin care s'a apostrofat învățătorul Iván József, care a primit un premiu de 50 fl., drept recompensă a zelului cu care a propus limba maghiară. Acusa s'a făcut pentru calumnie și ofensă de onóre. Acusatul nu s'a presintat, iar apărătorul dl Nicolae Zigre a fost refusat. Cu tóte aceste, conform legii, pertractarea s'a ținut. Procurorul, usând de drep-tul seu de recusare, a respins pe toți jurații români (dr. Dimitrie Kiss, Iosif Vulcan și Augustin Vlad.) Ver-dictul juriului a declarat pe acusat vinovat: în calom-nie cu 10 voturi contra 2, în ofensa de onóre unanim.

Tribunalul l'a condamnat la o lună de ڃile de inchi-sóre de stat și la 50—50 fl. pentru ambele delictе. Acésta sentință inse, din cauza că s'a adus în lipsa acusatului, nu se póte execută, ci trebuie să se țină o pertractare nouă, la care acusatul eventual se va aduce cu forța.

Bustul lui Gr. Alexandrescu. La București s'a format un comitet care adună fonduri pentru ca să se ridice un bust fabulistului Gr. Alexandrescu în Têrgo-viște, orașul seu natal, unde s'au mai născut și: Vă-carescu, Cârlova, Heliade, Bălăcescu și Gr. Alexan-drescu. Casiera comitetului e dna Smara Gheorghiu, care a depus o listă de contribuire și în redacția noastră.

De la poștă și telegraf. Au fost numiți officianți de poștă și telegraf, dnii George Ungur, Ioan Pan. Iuliu Cristea, Pasc Brinda, suboficianți de poștă și telegraf dnii: Dimitrie Jucu, Moise Coșariu, Grigorie Țopan, Ignatiu Șteț, Andrei Tămaș, Constantin Blaga, Iosif Căsală, Ioan Belian.

Nenorocire milenară în Budapeșta. Intre alții, au fost poftiți la serbările milenare din Budapeșta și ڃiarșiții din tóte țerile. În onórea celor infăoșati, după incheierea congresului ce au ținut, dl prim-ministru Bánfy a dat mercuri séra o serală. Rentorcându-se de acolo o grupă de ڃiarșiți străini, mai cu sémă italieni și sveđi, s'au coborit din cetate cu zmécul de vapor. Dar aici s'a intemplat o nenorocire: zmécul neînfrănat, s'a repeđit în jos și sus ca fulgerul, s'a izbit de pãrete grozav, cupeurile s'au sfărămat și 6 ڃiarșiți s'au rãnit grav, ceialalți mai ușor.

Necrológe. Dr. Alesandru Grama, canonic mitro-politan în Blaș, un membru fôrte distins al clerului român gr. c., care la cea din urmă alegere de mitro-polit a avut mulți aderenți, rector al seminarului teo-logic, a încetat din viéță la Blaș, în 12 iunie n., în etate de 46 ani, jelit de surorile Ana măr. Pop, Iuliana m. Vancea, de cumnata Maria Grama și de cumnații Stefan Pop și George Vancea. — *George Popovici*, ma-jor în regimentul 64 de infanterie, mușcat de un căne turbat, pentru care a căutat vindecare în institutul Pasteur din Budapeșta, a repausat la 4 iunie în Sera-jevo. — *George Baronzi*, veteran poet român, a murit în sêptemăna trecută, în etate de 67 ani. Reposatul a scris de tóte, atât originale cât și traducții, poesii și prosă, epigrame și drame, articole și nuvele. — Au mai murit: *Lazar Roșculeț*, notar comunal în Satu-nou, lângă Panciova, la 3 iunie; *Constantin Valerian de Grama* în Brașov la 2|14 iunie, în etate de 22 ani; *Eugenia Popovici n. Cornea*, soția preotului Dimitrie Popovici, la B. Ciaba, în 14 iunie, în etate de 24 a ni

Călindarul sêptemănei.

Duminica a 4-a după Rosalii, Ev dela Mateu, c. 8. gl. 6, a inv 2.			
Điua sêpt.	Călindarul vechiu	Călind. nou	Sórele.
Duminică	9 Archip. Ciril	21 Alois	3 24 8 9
Luni	10 Păr Timoteu	22 Achațiu	3 24 8 9
Marți	11 Ap. Bartol și Barnav.	23 Basiliu	3 24 8 9
Mercuri	12 Păr. Onufrie	24 Ioan Botez	3 25 8 9
Joi	13 Mart. Achilina	25 Prosper	3 25 8 9
Vineri	14 Prof. Eliseu	26 Ieremia	3 25 8 9
Sâmbătă	15 Prof. Amos	27 Ladislau	3 25 8 9

Proprietar, redactor respundător și editor: **IOSIF VULCAN.** (STRADA PRINCIPALĂ 375 A.)

CU TIPARUL LUI IOSIF LÁNG ÎN ORADEA-MARE.